

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/127/127/97

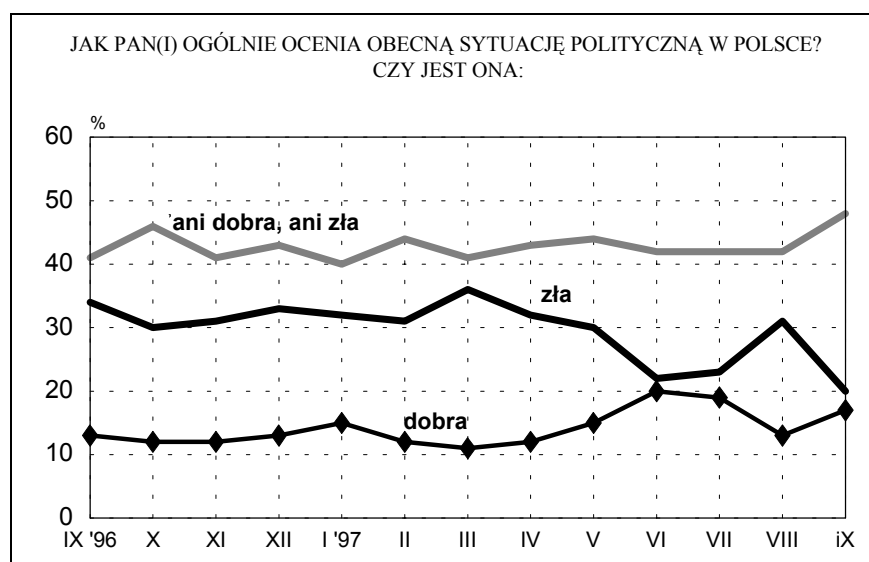
NASTROJE SPOŁECZNE PO WYBORACH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Po wyborach parlamentarnych ogólna sytuacja w kraju oceniana była nieco lepiej niż miesiąc wcześniej, co stanowi wypadkową wyraźnej poprawy nastrojów wśród zwolenników partii prawicowych i ich pogorszenia przede wszystkim w elektoracie SLD.
- ◆ Dość wyraźnie poprawiła się - i to mniej więcej w równym stopniu wśród sympatyków wszystkich ugrupowań - ocena sytuacji politycznej w kraju.

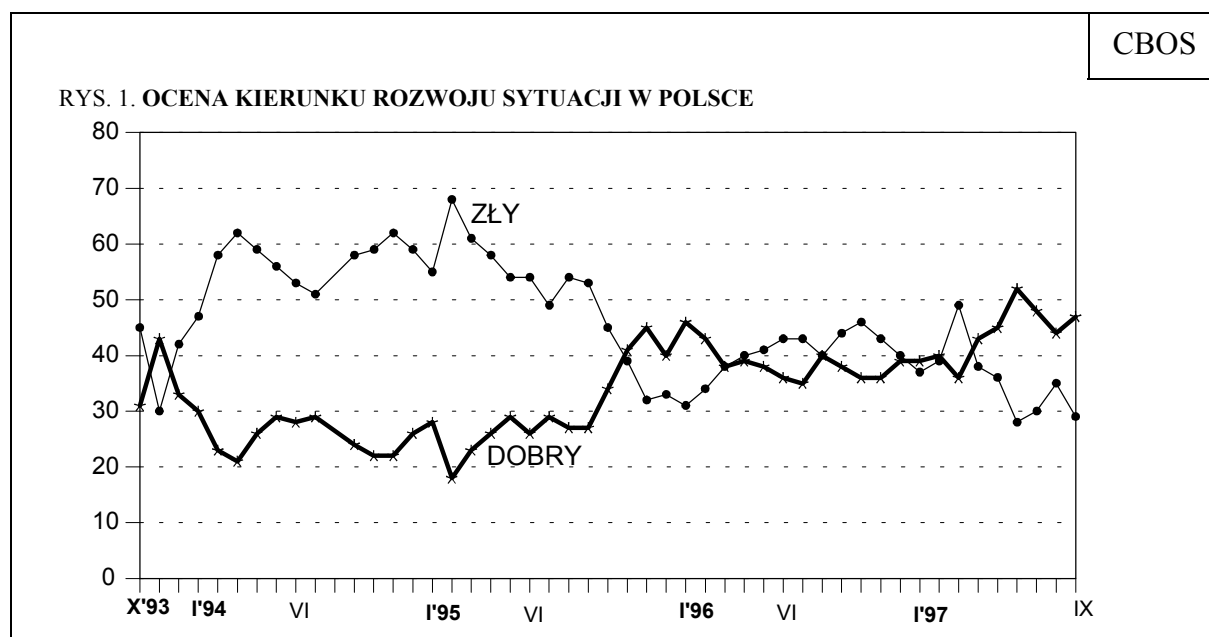
- ◆ Przewidywania na najbliższy rok zależą w dużym stopniu od politycznych sympatii respondentów. Zwolennicy AWS i UW optymistycznie zapatrują się na rozwój sytuacji zarówno politycznej, jak i gospodarczej, natomiast w elektoracie SLD występują silne obawy w tym względzie.
- ◆ Opcje polityczne mają także wpływ na prognozowanie własnych warunków życia w najbliższym czasie. Pesymizmem wyróżniają się zwolennicy SLD, natomiast w elektoratach AWS i ROP, a także wśród osób nie biorących udziału w wyborach znacznie wzrosły oczekiwania poprawy.

Okres między referendum konstytucyjnym a wyborami parlamentarnymi charakteryzował się dużą zmiennością nastrojów społecznych. Przypomnijmy, że w czerwcu odnotowaliśmy rekordowo dobre wskaźniki nastrojów niemal we wszystkich badanych wymiarach. Lipcowa powódź wywołała duże obawy co do przyszłości, niewiele pogorszyły się jednak oceny sytuacji bieżącej. Z kolei w ostatnich dniach sierpnia dało się zauważyć dalsze pogorszenie ocen sytuacji bieżącej, ale równocześnie wyraźnie zmniejszyły się obawy co do przyszłości, związane niewątpliwie ze skutkami powodzi dla gospodarki kraju.

Jak natomiast kształtowały się nastroje w tydzień po wyborach?¹ Jak wynik wyborów wpłynął na stan ducha Polaków?

OCENY

W tydzień po wyborach parlamentarnych ogólna sytuacja w kraju oceniana była nieco lepiej niż miesiąc wcześniej.

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (88) zrealizowano w dniach 24-29 września '97 na 1170-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

Wynik wyborów wpłynął na zahamowanie występującego w ciągu ostatnich dwóch miesięcy spadku optymizmu w ocenie kierunku rozwoju sytuacji w kraju, nie mamy jednak do czynienia z jakąś radykalną zmianą nastrojów. Jest to zrozumiałe, gdyż na ten wskaźnik składa się zarówno zadowolenie wyborców partii, które odniosły sukces, jak i niezadowolenie tych, którzy nie są usatysfakcjonowani wynikiem, jaki osiągnęło ich ugrupowanie². Spójrzmy więc, jak po wyborach zmieniły się nastroje w elektoratach poszczególnych partii³.

Tabela 1 w procentach

Elektoraty ⁴	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju					
	dobra		zła		Trudno powiedzieć	
	VIII '97	IX '97	VIII '97	IX '97	VIII '97	IX '97
UP	67	57	15	16	19	27
UW	65	68	21	17	14	15
AWS	36	52	47	26	17	22
SLD	74	58	12	24	14	18
PSL	40	33	43	44	17	24
ROP	34	55	56	24	10	22

Należy jednak pamiętać, że ostateczny wynik wyborów nieco odbiega od deklaracji badanych na trzy tygodnie przed wyborami. Pomijając inne względy, w ciągu tych trzech tygodni część ankietowanych mogła zmienić swe preferencje. Zaciera to w pewnym stopniu omawianą zależność, zapewne jednak zasadniczy trzon poszczególnych elektoratów się nie zmienił, można więc porównywać ich nastroje przedwyborcze z powyborczymi.

Porównanie to wskazuje, że wpływ wyniku wyborów na ocenę kierunku rozwoju sytuacji w kraju jest bardzo niejednoznaczny. Zwolennicy poszczególnych partii w różny sposób reagowali na rezultat osiągnięty przez popierane przez siebie ugrupowanie, toteż trudno dopatrzeć się prostego związku między nastrojami panującymi w elektoratach a wynikiem wyborczym danej partii.

² Podobnie było po poprzednich wyborach z 1993 roku. Por. komunikat CBOS „Nastroje społeczne we wrześniu '93”, październik '93.

³ Współczynnik V Cramera dla danych dotyczących badania powyborczego wynosi 0,167.

⁴ Uwzględniono tylko te partie, których zwolennicy w badanej próbie w obydwu porównywanych okresach stanowili wielkość, umożliwiającą analizę statystyczną.

Największy spadek pozytywnych ocen kierunku rozwoju sytuacji w kraju odnotowujemy wśród zwolenników SLD, co jest zrozumiałe, jako że w wyniku wyborów to dotychczas współrządzące ugrupowanie znajdzie się w opozycji. Niemniej w elektoracie tej partii nadal zdecydowanie przeważają oceny pozytywne. Natomiast wśród sympatyków drugiego z ugrupowań dotychczas współrządzących - PSL, które poniosło dużą porażkę, liczba ocen pozytywnych zmalała w znacznie mniejszym stopniu, co ciekawe jednak - liczba ocen negatywnych nie zwiększyła się niemal wcale. Daje się natomiast zauważyć pewne poczucie wyczekiwania, bo tak można traktować wzrost odsetka „trudno powiedzieć”. Elektorat PSL i przed wyborami należał do tych, które negatywnie oceniały aktualną sytuację, i pozostał taki, tyle tylko, że obecnie jest w swym pesymizmie osamotniony. Obecnie bowiem w dwóch pozostałych elektoratach - ROP i AWS, które wraz ze zwolennikami PSL były najbardziej krytyczne w ocenie kierunku rozwoju sytuacji w kraju, znacznie wzrósł optymizm w tym względzie. Nie jest to zaskakujące w odniesieniu do sympatyków zwycięskiej AWS, ale należy zauważyć, że jeszcze większy przyrost ocen pozytywnych znajdujemy w elektoracie ROP, który osiągnął bardzo słaby wynik wyborczy - poniżej oczekiwań swych zwolenników. Można przypuszczać, że sympatykom tego ugrupowania bardziej zależało na przegranej SLD niż na sukcesie swojej partii.

Sytuację w kraju po wyborach najlepiej oceniają zwolennicy Unii Wolności, ale przyrost optymizmu w tym elektoracie jest niewielki, jako że przed wyborami oceniali ją również pozytywnie.

Trzeba też zwrócić uwagę na bardzo umiarkowany spadek optymizmu wśród zwolenników przegranej w wyborach Unii Pracy.

Dodać jeszcze należy, że po wyborach nie zmieniła się „społeczna mapa” pozytywnego lub negatywnego postrzegania kierunku rozwoju sytuacji w kraju⁵.

Warto wskazać na jeszcze jedno znamienne zjawisko. Otóż gdy porównamy oceny aktualnej sytuacji w kraju wśród ogółu wyborców z ocenami tych, którzy nie uczestniczyli w wyborach, okaże się, że między tymi dwiema zbiorowościami występuje bardzo wyraźna różnica.

⁵ Patrz tabela aneksowa. Por. komunikat CBOS „Nastroje społeczne przed wyborami”, wrzesień '97.

Tabela 2

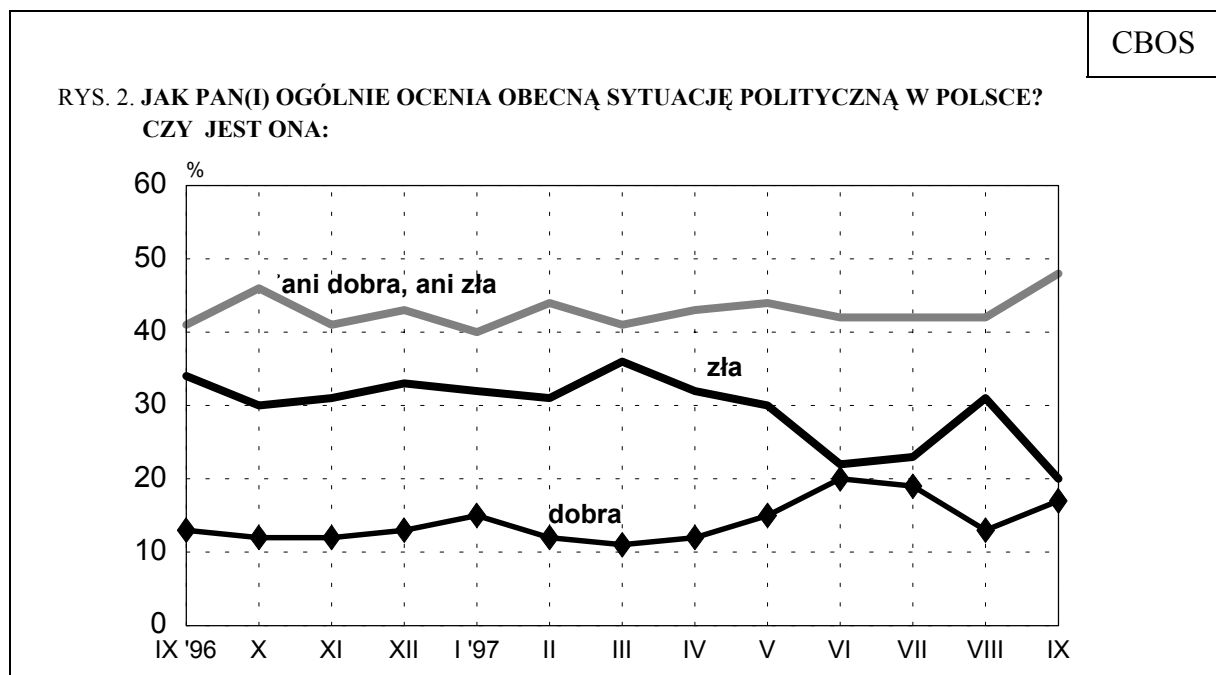
w procentach

Czy brał(a) Pan(i) udział w wyborach do Sejmu i Senatu?	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju		
	dobra	zła	Trudno powiedzieć
Tak	56	24	20
Nie	35	37	28

V Cramera=0,152

Badani, którzy nie brali udziału w wyborach, oceniają sytuację ogólną o wiele gorzej niż ci, którzy głosowali. Podczas gdy wśród ogółu wyborców tylko jedna czwarta wystawia oceny negatywne, wśród nie głosujących opinie pozytywne i negatywne są wyrównane, z niewielką przewagą tych ostatnich. Wśród wyborców jedynie elektorat PSL (por. tab. 1) zapatruje się bardziej pesymistycznie na rozwój sytuacji w kraju. W przypadku tych, którzy nie głosowali, zapewne nie wchodzi w grę niezadowolenie z wyniku wyborów. Można przypuszczać, że ta raczej negatywna ocena sytuacji w powiązaniu z brakiem wiary w możliwość jej poprawy za pomocą kartki wyborczej jest jednym z czynników powodujących absencję przy urnach⁶. Wybory po prostu nie zmieniły w postrzeganiu sytuacji kraju przez tę część społeczeństwa.

Przejdźmy teraz do ocen szczegółowych. Po wyborach dość wyraźnie poprawiły się opinie o **sytuacji politycznej**.

⁶ Zob. komunikat CBOS „Nieobecni w wyborach - przyczyny absencji wyborczej”, październik '97.

Ocena sytuacji politycznej w Polsce ma swoją specyfikę. W odróżnieniu od opinii o sytuacji ogólnej, niezmiennie więcej osób uważa, że jest ona zła niż dobra. Jednak od czerwca br. odnotowujemy niewielką przewagę ocen negatywnych nad pozytywnymi (wyjątek stanowi tu okres bezpośrednio przed wyborami, kiedy w atmosferze zaostrzającej się walki wyborczej ocena sytuacji politycznej uległa pogorszeniu). Warto jednak zauważyć, że po wyborach znacznemu spadkowi negatywnych ocen sytuacji politycznej towarzyszy przede wszystkim wzrost liczby badanych twierdzących, że jest ona „ani dobra, ani zła”. Opinie takie zdecydowanie dominują - wyraża je niemal połowa ogółu badanych. Może to świadczyć, że wynik wyborów - zdaniem największej grupy ankietowanych - nie daje jeszcze podstaw do pełnej oceny sytuacji politycznej, zadecyduje o tym to, co będzie później.

Interesujące jest, że ocena sytuacji politycznej po wyborach nie wykazuje żadnej zależności statystycznej od tego, na którą partię badany głosował.

Z kolei opinie o **sytuacji gospodarczej** kraju są nieco lepsze niż przed miesiącem, jest to jednak poprawa na pograniczu istotności statystycznej. Obecnie oceny sytuacji gospodarczej powróciły do bardzo dobrego poziomu z czerwca. Można to odczytać jako dalszą redukcję obaw przed skutkami lipcowej powodzi.

Tabela 3 w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
	'96				'97									
- dobra	17	16	17	20	18	19	17	17	20	23	25	21	24	
- ani dobra, ani zła	39	38	41	42	39	42	38	40	40	40	38	40	40	
- zła	39	40	32	31	35	32	39	37	32	29	30	32	29	
Trudno powiedzieć	6	6	10	7	9	7	6	7	8	8	7	7	7	

Stabilne pozostają natomiast oceny **sytuacji w zakładach pracy** respondentów, podobnie jak oceny ich własnej sytuacji życiowej.

Tabela 4

w procentach

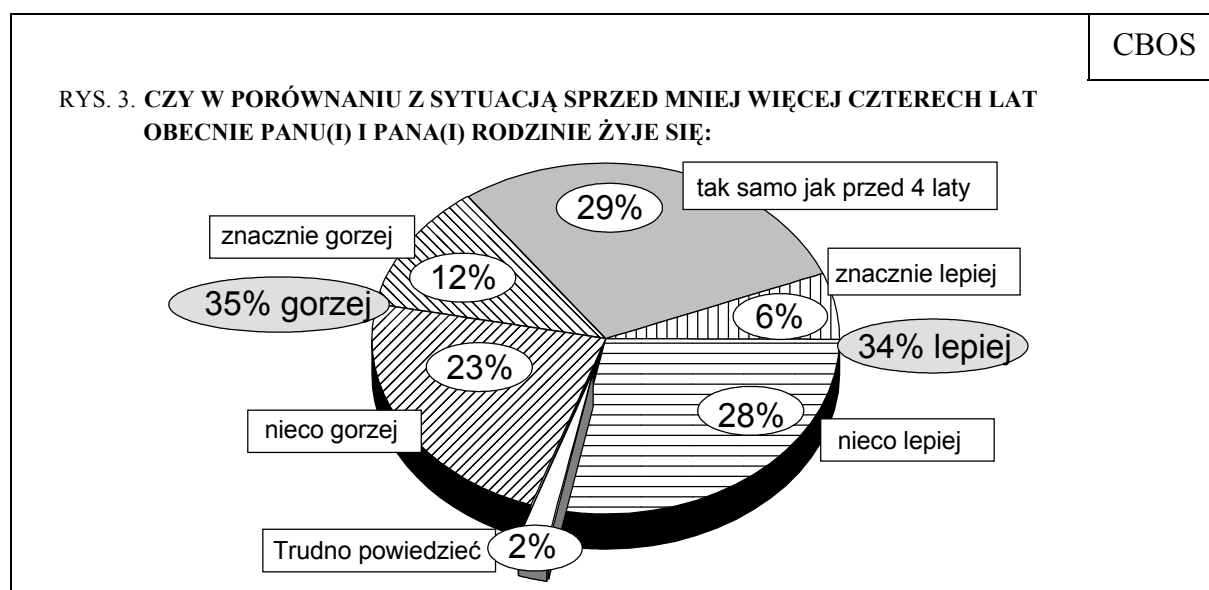
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
	'96				'97									
Czy jest ona:	N=	577	613	577	585	551	580	613	641	616	559	610	1212	610
- dobra		35	36	35	38	37	43	37	38	37	39	41	42	41
- ani dobra, ani zła		32	28	23	30	31	27	28	29	28	31	31	29	30
- zła		30	34	39	30	29	29	33	32	33	27	25	26	27
Trudno powiedzieć		3	2	3	2	3	1	2	2	2	3	3	3	2

Tabela 5

w procentach

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
	'96				'97									
- dobrze		22	22	22	23	23	26	26	30	28	27	32	27	28
- ani dobrze, ani źle		57	57	56	56	52	53	53	52	53	55	51	55	53
- źle		21	21	22	20	24	21	20	18	19	17	16	18	19
Trudno powiedzieć		0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	1	0	1

W omawianym sondażu zestaw wskaźników oceny sytuacji własnej badanych uzupełniliśmy pytaniem dotyczącym postrzegania zmian ogólnej sytuacji życiowej respondentów i ich rodzin w ciągu ostatnich czterech lat, a więc w okresie dzielącym nas od poprzednich wyborów parlamentarnych. Wpływ postrzegania tych zmian na decyzje wyborcze przeanalizowany będzie w innym komunikacie, tutaj przedstawiamy jedynie prosty rozkład odpowiedzi.

Badani podzielili się na dwie, niemal równoliczne grupy: tych, którzy odczuwają poprawę, i tych, którzy odczuli pogorszenie. Grupa osób twierdzących, że im i ich rodzinom żyje się tak samo jak cztery lata temu, jest niewiele mniejsza od dwu pierwszych. Można więc powiedzieć, że w sferze postrzegania swojej sytuacji życiowej następuje w społeczeństwie polaryzacja.

Kto odczuł poprawę, a kto pogorszenie? Świadomość poprawy swojej sytuacji jest częściej udziałem ludzi młodych (do 34 roku życia) niż osób w wieku średnim i starszych. Należy dodać, że respondenci w wieku emerytalnym najczęściej nie odczuwają żadnych zmian, pozostali zaś nieco częściej postrzegają poprawę niż pogorszenie.

O poprawie zdecydowanie częściej mówią mieszkańcy dużych i wielkich miast niż wsi. Ci ostatni najczęściej odczuwają pogorszenie sytuacji życiowej. Poprawę deklarują badani tym częściej, im są lepiej wykształceni. Poczucie pogorszenia natomiast jest zdecydowanie rzadsze wśród osób z wykształceniem wyższym; na pozostałych poziomach wykształcenia nie jest ono zróżnicowane.

W grupach społeczno-zawodowych świadomi poprawy swojej sytuacji życiowej są przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy oraz kadra kierownicza i inteligencja. Natomiast poczucie pogorszenia zdecydowanie przeważa wśród rolników i robotników niewykwalifikowanych.

Poddaliśmy też precyzyjniejszej analizie statystycznej zależność oceny kierunku rozwoju sytuacji w kraju od ocen własnej sytuacji badanych i ich rodzin. Wzięliśmy pod uwagę ocenę materialnych warunków życia i ogólnej sytuacji życiowej, postrzeganie zmian tej sytuacji w ciągu minionych czterech lat oraz spodziewanych zmian w ciągu najbliższego roku⁷.

Okazało się, że postrzeganie swojej sytuacji materialnej i jej zmian ma wpływ na ocenę kierunku rozwoju sytuacji w kraju, choć nie jest on zbyt silny. Wszystkie wymienione zmienne łącznie wyjaśniają 16% zmienności oceny kierunku rozwoju sytuacji kraju. W tym zakresie wpływu najsilniej oddziałuje odczuwanie dotychczasowych zmian w dłuższej

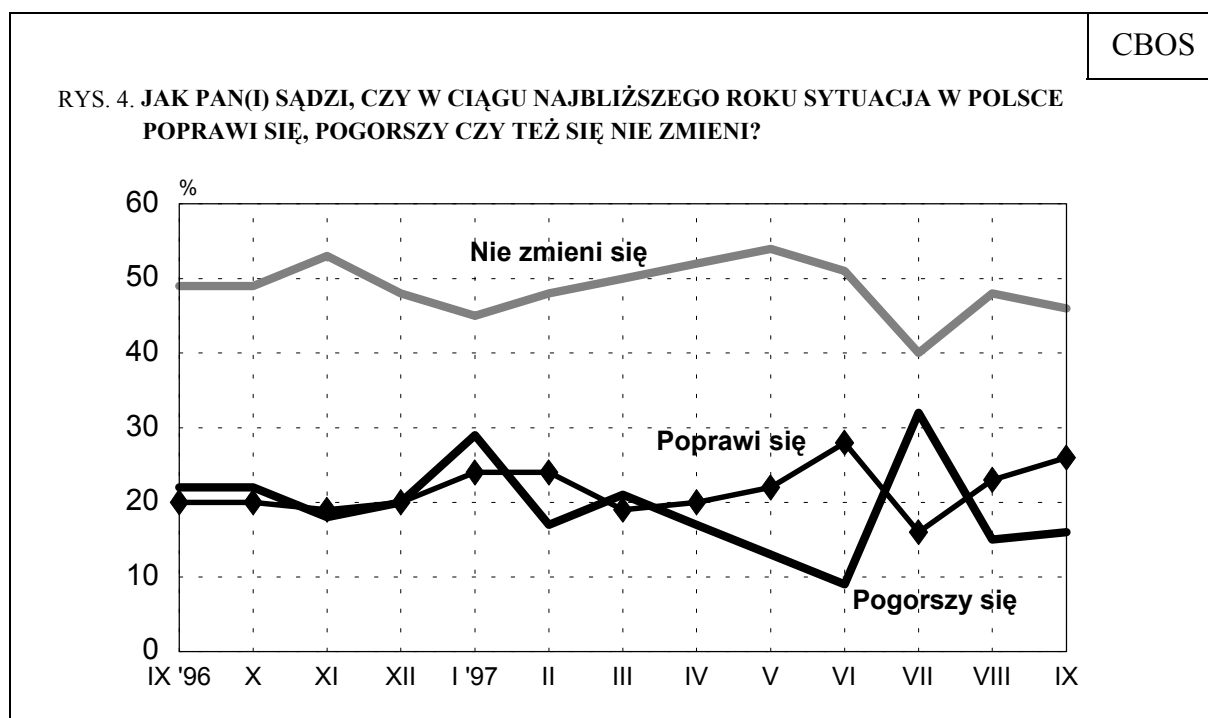
⁷ Zastosowano analizę regresji metodą *stepwise*.

perspektywie - w tym wypadku czteroletniej. Wyjaśnia ono niespełna 10% zmienności omawianej zmiennej. W drugiej kolejności jest postrzeganie perspektyw zmian w przyszłości - wyjaśnia ono dalsze 4% zmienności. Najmniejsze znaczenie - chyba wbrew pozorom - ma ocena obecnej sytuacji życiowej. Dodaje ona do poprzednich zmiennych jedynie dalsze 2% wyjaśnianej zmienności ocen kierunku rozwoju sytuacji w kraju.

PROGNOZY

Jak natomiast wybory wpłynęły na postrzeganie zmian ogólnej sytuacji kraju w perspektywie najbliższego roku?

W przewidywaniach rozwoju **ogólnej sytuacji w kraju** odnotowaliśmy poprawę, jest ona jednak - podobnie jak w ocenach sytuacji bieżącej - niewielka, na pograniczu istotności statystycznej.

Jak natomiast wyborcy poszczególnych partii przewidywali rozwój ogólnej sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku⁸?

Tabela 6

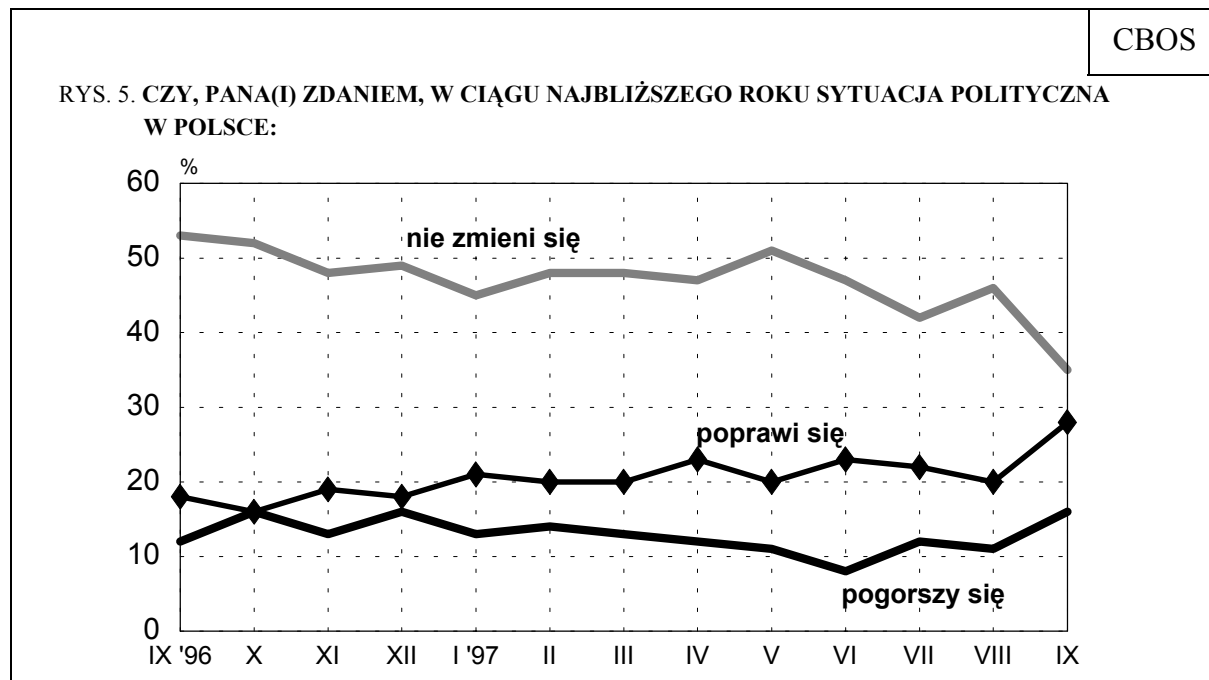
w procentach

Elektoraty	Przewidywane zmiany sytuacji ogólnej w kraju w ciągu najbliższego roku			
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	Trudno powiedzieć
UP	17	54	23	6
UW	45	39	12	4
AWS	38	41	10	11
SLD	14	38	30	17
PSL	20	48	21	11
ROP	19	54	12	15
Nie głosujący	21	50	14	15

Zwolennicy poszczególnych ugrupowań politycznych różnią się bardzo wyraźnie stopniem optymizmu w tym względzie. Różnice te dają się wprost wytłumaczyć wynikami, osiągniętymi w wyborach przez popierane ugrupowanie. Wprawdzie wyborcy głównego zwycięzcy - AWS - są nieco mniej optymistyczni niż zwolennicy ich prawdopodobnego partnera - Unii Wolności, lecz ten ostatni elektorat zawsze wyróżniał się optymizmem. Z kolei najbardziej sceptycznie zapatrują się na najbliższą przyszłość zwolennicy SLD, które w wyniku wyborów utraciło władzę. Pesymiści przeważają także w elektoracie Unii Pracy, ale - co ciekawe - przewaga ta jest mniejsza niż wśród wyborców SLD. Natomiast w elektoracie PSL, który również nie może być usatysfakcjonowany wynikami wyborów, odsetki optymistów i pesymistów są niemal takie same. Można więc powiedzieć, że reakcja zwolenników tego ugrupowania na wynik wyborów jest dość nietypowa. Za nietypową można też uznać reakcję sympatyków ROP. Jak wspominaliśmy, w elektoracie tym po wyborach rekordowo wzrosła liczba osób pozytywnie oceniających obecną sytuację w kraju. Natomiast na najbliższą przyszłość zwolennicy tego ugrupowania zapatrują się nie najlepiej. Najczęstsze są wśród nich - podobnie jak w elektoracie Unii Pracy - opinie, że nic się nie zmieni.

⁸ Dla zależności od elektoratów współczynnik V Cramera = .231.

Wśród ogółu badanych wyraźnie wzrósł optymizm co do dalszego rozwoju **sytuacji politycznej**. Charakterystyczne, że jednocześnie zwiększył się także pesymizm w tym względzie.

Odnotowane zmiany w postrzeganiu rozwoju życia politycznego w kraju to naturalny skutek sytuacji powyborczej, gdy jedni są usatysfakcjonowani wynikami wyborów, a inni zawiedzeni. Jak więc kształtują się przewidywania pod tym względem wśród zwolenników poszczególnych partii?

Tabela 7⁹

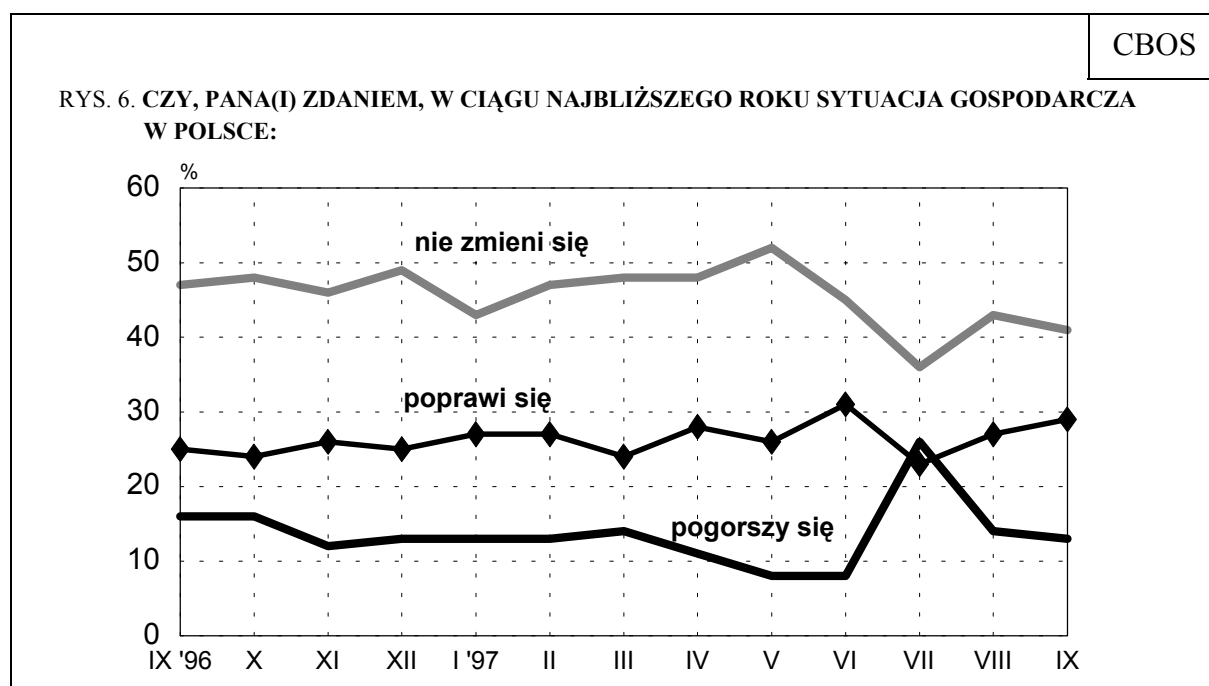
w procentach

Elektoraty	Prognozy sytuacji politycznej w ciągu najbliższego roku			
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	Trudno powiedzieć
UP	14	53	14	19
UW	40	31	15	14
AWS	47	36	3	14
SLD	16	27	40	17
PSL	29	31	11	28
ROP	39	35	14	12
Nie głosujący	20	39	14	27

⁹ Dla zależności od elektoratów współczynnik V Cramera =.272.

Wśród wyborców SLD zdecydowanie dominują obawy przed pogorszeniem się sytuacji politycznej w ciągu najbliższego roku. Natomiast blisko połowa zwolenników AWS uważa, że najbliższy rok przyniesie poprawę sytuacji w tej dziedzinie; pesymistami są jedynie pojedyncze osoby w tym elektoracie. Interesująco kształtują się poglądy zwolenników ROP na tę sprawę: w odniesieniu do sytuacji ogólnej dominowało wśród nich przekonanie, że nic się nie zmieni, natomiast w zakresie sytuacji politycznej przewidywanie poprawy przeważa nad opinią o braku zmian.

Prognozy rozwoju **sytuacji gospodarczej** w tydzień po wyborach były niemal takie same jak miesiąc wcześniej. Odnotowane zmiany nie przekraczają granic istotności statystycznej.

Powyższe dane dotyczą jednak ogółu badanych. Kryją się za nimi jednak bardzo duże różnice między przewidywaniami zwolenników poszczególnych partii i ugrupowań politycznych. Nie ma w tym nic zaskakującego - zarzuty, że sukces pewnych partii stanowi zagrożenie dla gospodarki, były obecne w kampanii wyborczej.

Tabela 8¹⁰

w procentach

Elektoraty	Prognozy sytuacji gospodarczej w ciągu najbliższego roku			
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	Trudno powiedzieć
UP	25	60	9	6
UW	43	35	10	12
AWS	44	35	4	10
SLD	21	38	25	16
PSL	21	31	20	28
ROP	30	51	15	5
Nie głosujący	34	40	12	13

Wyborcy AWS i UW są ze sobą w znacznej mierze zgodni co do tego, jak będzie kształtować się sytuacja gospodarcza pod rządami koalicji, wyłonionej przez nowy Sejm. W obu tych elektoratach przeważają optymiści, niewielkie różnice odnotowaliśmy tylko w liczbie pesymistów (wśród zwolenników UW jest ich więcej). W pozostałych elektoratach, jak również wśród osób, które nie głosowały, przeważa opinia, że nic się w tym względzie nie zmieni, a optymistów jest nieco więcej niż pesymistów. Tylko w elektoracie SLD minimalnie przeważają pesymiści.

Jeśli chodzi o **sytuację w zakładach pracy badanych**, to przewidywania są takie same jak w okresie przedwyborczym.

Tabela 9

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	N=	Wskazania respondentów według terminów badań												
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		'96				'97								
		579	616	575	585	557	579	615	644	616	558	616	1223	611
– poprawi się		24	22	24	22	28	30	24	27	23	23	22	26	27
– pozostanie bez zmian		49	52	44	51	44	43	49	50	52	48	53	49	48
– pogorszy się		16	17	19	15	12	17	17	16	17	15	13	12	13
Trudno powiedzieć		11	9	13	11	16	11	10	7	9	13	12	13	13

W prognozach dotyczących **sytuacji życiowej** respondentów i ich rodzin obserwujemy przede wszystkim wzrost niepewności i minimalny wzrost liczby osób oczekujących poprawy.

¹⁰ Dla zależności od elektoratów współczynnik V Cramera=.224.

Tabela 10

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'96				'97								
– lepiej	18	18	19	20	26	23	21	22	22	22	22	22	25
– tak samo	50	49	51	52	40	48	50	51	51	48	48	52	42
– gorzej	20	18	17	17	15	16	16	15	15	14	15	12	13
Trudno powiedzieć	13	15	13	11	19	13	13	13	12	15	15	14	19

Nasuwa się pytanie, czy - i w jakim stopniu - zwolennicy poszczególnych partii mają różne oczekiwania co do zmian własnych warunków życiowych w ciągu najbliższego roku.

Tabela 11¹¹

w procentach

Elektoraty ¹²	Czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:							
	lepiej		tak samo		gorzej		Trudno powiedzieć	
	VIII '97	IX '97	VIII '97	IX '97	VIII '97	IX '97	VIII '97	IX '97
UP	37	27	46	60	7	-	10	13
UW	30	37	44	40	9	13	16	10
AWS	21	33	57	45	11	10	11	12
SLD	31	15	56	46	5	19	8	20
PSL	15	20	56	42	13	7	16	31
ROP	21	34	50	46	17	9	13	11
Nie głosujący	17	27	49	45	16	12	17	16

W ciągu trzech tygodni, dzielących dwa kolejne badania, oczekiwania wyborców poszczególnych partii dotyczące własnej sytuacji życiowej w dość znacznym stopniu się zmieniły, mimo że w przekroju ogólnospołecznym pozostały bez zmian. Można więc zasadnie przypuszczać, że wpłynął na to wynik wyborów, powodując wzrost oczekiwań jednych ugrupowań i redukcję oczekiwań innych.

¹¹ Dla zależności od elektoratów V Cramera=.167.

¹² Uwzględniono tylko te partie, których zwolennicy w badanej próbie w obydwu porównywanych okresach stanowili wielkości umożliwiające analizę statystyczną.

Po wyborach wzrosły nadzieje na poprawę własnych warunków życia przede wszystkim w elektoratach AWS i ROP. Wśród zwolenników UW zwiększyła się zarówno liczba optymistów, jak i tych, którzy obawiają się pogorszenia własnej sytuacji życiowej. Wzrósł także odsetek optymistów w tym względzie wśród sympatyków PSL, a także wśród osób biernych politycznie. Natomiast w elektoracie SLD daje się zauważyć znaczny wzrost liczby osób spodziewających się pogorszenia sytuacji własnej i swojej rodziny.

Po wyborach zmiany w nastrojach społecznych są niewielkie, jednak z tendencją do poprawy. Natomiast dość silne zmiany nastrojów, co jest w tej sytuacji zrozumiałe, obserwujemy wśród wyborców poszczególnych partii i ugrupowań.

Trzeba podkreślić, że od ostatniego sondażu nastąpiły także zmiany w przewidywaniach dotyczących kształtowania się własnej sytuacji w najbliższej przyszłości. Na ogół wzrósł optymizm w tym zakresie, jedynie wśród zwolenników SLD mamy do czynienia ze znacznym wzrostem pesymizmu.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	29	24	1170
Płeć				
Meżczyźni	53	26	21	554
Kobiety	42	32	26	616
Wiek				
do 24 lat	44	32	24	163
25-34	52	31	17	208
35-44	42	34	23	262
45-54	51	27	22	205
55-64	48	20	32	145
65 lat i więcej	44	29	27	188
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	39	23	433
Miasto do 20 tys.	46	26	28	155
od 21 do 100 tys.	46	25	29	228
101-500 tys.	60	19	21	236
501 tys. i więcej mieszk.	55	30	15	117
Region				
Północny	49	32	19	136
Zachodni	45	33	22	127
Środkowozachodni	47	34	19	174
Środkowy	39	30	32	214
Wschodni	45	32	22	134
Południowo-wschodni	48	26	26	183
Południowo-zachodni	55	22	23	203
Wykształcenie				
Podstawowe	35	35	30	379
Zasadnicze zawodowe	41	37	22	303
Średnie	57	22	21	365
Wyższe	66	15	19	122
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	64	18	18	96
Prac. umysł. niż. szczebla	60	20	19	112
Pracownicy fiz. - umysł.	46	26	28	64
Robotnicy wykwalifikowani	44	27	29	143
Robotnicy niewykwalifik.	26	59	15	52
Rolnicy	22	57	21	69
Prywatni przedsiębiorcy	63	21	16	57
Bierni zawodowo				
Renciści	42	31	26	142
Emeryci	47	22	31	209
Uczniowie i studenci	60	28	12	68
Bezrobotni	32	43	25	90
Gospodynie domowe i inni	48	27	25	66
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	56	23	21	153
Sektor państwowy	45	28	27	114
Sektor prywatny	53	26	21	273
Spółdzielczość	51	29	20	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	36	45	20	212
201 - 325	36	39	25	216
326 - 449	51	24	26	199
450 - 599	58	27	15	171
Powyżej 599 zł	67	14	19	188
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	41	28	316
Średnie	45	30	25	530
Dobre	66	17	17	324
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	31	19	65
Raz w tygodniu	45	28	27	599
Kilka razy w miesiącu	41	33	27	169
Kilka razy w roku	53	29	18	219
W ogóle nie uczestniczy	52	31	17	116
Poglądy polityczne				
Lewica	50	32	18	207
Centrum	50	26	24	347
Prawica	55	28	17	397
Trudno powiedzieć	24	35	41	218

Tabela 2. Czy w porównaniu z sytuacją sprzed mniej więcej czterech lat obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	lepiej	tak samo	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	29	34	2	1170
Płeć					
Mężczyźni	40	29	29	2	554
Kobiety	30	29	39	2	616
Wiek					
do 24 lat	46	28	23	4	163
25-34	40	23	34	3	208
35-44	31	26	44	0	262
45-54	31	24	43	2	205
55-64	34	33	31	2	145
65 lat i więcej	29	44	24	2	188
Miejsce zamieszkania					
Wieś	28	31	39	2	433
Miasto do 20 tys.	34	31	33	1	155
od 21 do 100 tys.	32	30	36	1	228
101-500 tys.	44	26	27	3	236
501 tys. i więcej mieszk.	47	23	29	1	117
Region					
Północny	35	32	32	2	136
Zachodni	38	19	41	2	127
Środkowozachodni	30	35	33	2	174
Środkowy	36	22	40	1	214
Wschodni	33	23	38	5	134
Południowo-wschodni	29	39	30	2	183
Południowo-zachodni	40	30	29	1	203
Wykształcenie					
Podstawowe	27	33	37	3	379
Zasadnicze zawodowe	30	30	37	2	303
Średnie	41	25	33	1	365
Wyższe	50	26	22	2	122
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	48	24	25	3	96
Prac. umysł. niż. szczebla	42	25	33	0	112
Pracownicy fiz. - umysł.	41	25	32	1	64
Robotnicy wykwalifikowani	42	31	25	2	143
Robotnicy niewykwalifik.	20	29	46	6	52
Rolnicy	13	34	53	0	69
Prywatni przedsiębiorcy	54	14	32	0	57
Bierni zawodowo					
Renciści	29	25	45	1	142
Emeryci	30	41	26	3	209
Uczniowie i studenci	59	21	18	2	68
Bezrobotni	17	26	56	2	90
Gospodynie domowe i inni	24	33	40	4	66
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	40	26	32	2	153
Sektor państwowy	34	33	30	3	114
Sektor prywatny	45	25	29	1	273
Spółdzielczość	32	27	38	4	25
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	17	30	50	3	212
201 - 325	29	29	40	1	216
326 - 449	34	30	35	2	199
450 - 599	38	30	31	2	171
Powyżej 599 zł	50	31	16	2	188
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	22	59	1	316
Średnie	30	34	33	3	530
Dobre	58	29	13	1	324
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	20	33	45	1	65
Raz w tygodniu	29	34	35	2	599
Kilka razy w miesiącu	37	27	35	2	169
Kilka razy w roku	42	25	32	2	219
W ogóle nie uczestniczy	53	15	31	1	116
Poglądy polityczne					
Lewica	40	20	36	4	207
Centrum	36	28	34	1	347
Prawica	39	32	28	1	397
Trudno powiedzieć	19	34	44	3	218